

2026

FORUM
MANJŠINSKIH
DELEŽNIKOV
PREGLED POLITIKE

Nove realnosti, stari izzivi: Zaščita manjšin v Sloveniji v 21. stoletju

Ljubljana, Julij 2026

Uredila dr. Noémi Nagy

UVOD

28. maja 2026 je Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani v okviru projekta MINCOOP, ki ga financira EU, gostil prvi Forum manjšinskih deležnikov. Forum je združil predstavnike manjšinskih skupnosti, oblikovalce politik, akterje civilne družbe in raziskovalce, da bi razpravljali o sodobnih izzivih v zvezi s priznanjem manjšin, pravicami manjšin in pripadnostjo manjšinam v Sloveniji.

Forum je izhajal iz širšega vprašanja, ki je v središču projekta MINCOOP: medtem ko se mednarodni in domači pravni sistemi redno sklicujejo na manjšine, redko ponujajo jasne odgovore na dve temeljni vprašanji: Katere skupine predstavljajo manjšino in kdo pripada manjšini? Pojemovne nejasnosti imajo praktične posledice za zaščito manjšin, javno politiko in dostop do pravic.

Cilj foruma je bil ustvariti platformo za dialog med zainteresiranimi stranmi z različnimi izkušnjami in perspektivami, okrepiti sodelovanje in mreženje, pridobiti znanje ter opredeliti potrebe manjšinskih skupnosti, ki bi lahko vplivale na prihodnje politične razprave. Dogodek je bil zasnovan kot raziskovalna in nekonfliktna vaja. Njegov namen ni bil doseči soglasja, temveč razumeti različne poglede ter opredeliti področja zbliževanja in razhajanja.

Ta dokument povzema glavne ugotovitve, ki so izšle iz razprav, in predstavlja niz priporočil za politiko, oblikovanih na podlagi mnenj zainteresiranih strani. Ne odraža nujno stališč vseh udeležencev in ga je treba obravnavati kot prispevek k tekočim razpravam o zaščiti manjšin v Sloveniji.

METODOLOGIJA FORUMA

Na forumu smo namesto tradicionalnih konferenčnih predstavitev izvedli participativno razpravo. Udeleženci so delali v majhnih mešanih skupinah, ki so bile, kolikor je bilo mogoče, sestavljene iz predstavnikov manjšin, oblikovalcev politik, akterjev civilne družbe in strokovnjakov. Vsako skupino je vodil raziskovalec z Inštituta za narodnostna vprašanja.

Razprave so potekale okoli štirih vodilnih vprašanj:

- **Kdo naj bi bil v Sloveniji priznan kot pripadnik manjšine?**
- **Zakaj so priznane le določene skupine in na kakšni podlagi?**
- **Ali naj imajo različne manjšine različne pravice?**
- **Kako naj se opredeli pripadnost manjšini?**

Razprave so prinesle širok spekter pogledov. Medtem ko so nekateri udeleženci zagovarjali obstoječe ureditve, so drugi zagovarjali pomembne reforme. Kljub temu se je v vseh skupinah pojavilo več ponavljajočih se tem.

GLAVNE UGOTOVITVE

1. Priznanje manjšin: onkraj avtohtonosti?

Ena izmed najpomembnejših tem je zadevala vlogo avtohtonosti v slovenskem sistemu zaščite manjšin.

Mnogi udeleženci so podvomili, ali naj avtohtonost ostane osrednje merilo za priznanje manjšin. Več skupin je trdilo, da je ta pojem težko dosledno opredeliti in da morda ne odraža več ustrezno sodobnih družbenih realnosti. Udeleženci so pogosto predlagali, da se ga nadomesti ali dopolni s pojmom tradicionalne ali zgodovinske prisotnosti.

Obstajalo je široko soglasje, da bi morale ustavno priznane italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romska skupnost ohraniti svoj sedanji status in pravice. Hkrati so mnogi udeleženci trdili, da si dodatne, zgodovinsko zakoreninjene skupnosti zaslužijo večje priznanje.

Najpogosteje omenjene skupnosti so bile:

- nemško govoreča skupnost,
- judovska skupnost,
- skupnosti, ki izvirajo z ozemlja nekdanje Jugoslavije, zlasti Hrvati, Srbi, Bošnjaki, Makedonci, Črnogorci in Albanci.

Udeleženci so poudarili različne razloge za priznanje, med drugim zgodovinsko prisotnost, kulturno posebnost, organizirano skupnostno življenje, prispevek k slovenski družbi ter željo po ohranjanju in prenašanju kulturne dediščine na prihodnje generacije.

Hkrati so udeleženci priznali, da priznanje manjšin ni zgolj pravno, temveč tudi politično vprašanje. V več razpravah je bil poudarjen pomen politične volje in podpore javnosti pri oblikovanju politik priznanja.

Udeleženci so opozorili, da samo pravno priznanje ni zadostno, če vztrajajo stereotipi in omejena ozaveščenost javnosti. Izobraževalne, kulturne in ozaveščevalne pobude bi morale poudariti raznolikost manjšinskih skupnosti, ki živijo v Sloveniji, ter njihov prispevek k družbi.

2. Različne skupnosti, različne potrebe

Večina skupin je zavrnila idejo, da vse manjšinske skupnosti nujno potrebujejo enake pravice.

Udeleženci so na splošno podprli diferenciran pristop, ki temelji na specifičnih potrebah in okoliščinah vsake skupnosti. Vendar so poudarili tudi pomen ohranjanja enakopravnosti in izogibanja nepravilnim hierarhijam med manjšinami.

Pogost predlog je bila vzpostavitev osnovnega paketa manjšinskih pravic, ki bi bil na voljo vsem prizanim skupnostim, v kombinaciji z dodatnimi pravicami, prilagojenimi posebnim potrebam. Takšne pravice bi lahko vključevale podporo ohranjanju jezika, kulturnih dejavnosti, izobraževanju, prisotnosti v medijih, političnemu sodelovanju ali razvoju skupnosti.

Razprave so razkrile tudi zaskrbljenost glede izvajanja obstoječih pravic. Udeleženci so večkrat opozorili, da same pravne garancije niso zadostne brez učinkovitega spremljanja, ustreznega financiranja in institucionalnih zmogljivosti.

Več skupin je opozorilo na neskladja med zakonskimi določbami in praktičnim izvajanjem. Druge so poudarile potrebo po bolj sistematičnem ocenjevanju politik v zvezi z manjšinami ter po strožjem nadzoru nad javnimi sredstvi, dodeljenimi manjšinskim organizacijam.

Razpravo je sprožila tudi teritorialna razsežnost pravic manjšin. Čeprav so udeleženci na splošno podprli ohranitev teritorialnih pravic na območjih tradicionalnega naseljevanja manjšin, so mnogi trdili, da bi morale biti nekatere pravice – zlasti kulturne in jezikovne pravice – dostopne tudi zunaj teh območij, po vsej Sloveniji, kar bi odražalo sodobne vzorce mobilnosti in prebivanja.

3. Opredelitev pripadnosti manjšini

Vprašanja v zvezi s pripadnostjo manjšini so se izkazala za enako zapletena.

V vseh skupinah se je kot najpomembnejše načelo izkazala samoidentifikacija. Udeleženci so se na splošno strinjali, da bi morali posamezniki imeti pravico, da se identificirajo z manjšinsko skupnostjo, in da bi bilo treba to izbiro spoštovati.

Obenem so številni udeleženci menili, da subjektivno merilo samoidentifikacije samo po sebi morda ni vedno zadostno. Med dodatnimi („objektivnimi“) dejavniki, o katerih se je razpravljalo, so bili:

- družinsko ozadje in poreklo;
- kulturna pripadnost;
- sodelovanje v življenju skupnosti;
- znanje manjšinskega jezika;
- zavezanost ohranjanju dediščine skupnosti.

Večina udeležencev je poudarila, da je treba članstvo razumeti kot dinamičen in razvijajoč se proces in ne kot togo pravno kategorijo.

Razprave so prav tako izpostavile vse večji pomen večplastnih identitet. Udeleženci so opozorili, da so sodobne družbe zaznamovane z mešanimi ozadji, večjezičnostjo in prekrivajočimi se pripadnostmi. Prihodnji pristopi k članstvu v manjšinskih skupnostih morajo biti zato dovolj prožni, da bodo omogočali različne oblike pripadnosti.

Izražene so bile tudi skrbi glede zasebnosti. Udeleženci so poudarili, da se posameznikov nikoli ne sme siliti v izjavo o njihovi etnični pripadnosti in da mora vsako zbiranje podatkov v zvezi s statusom manjšine zagotavljati trdne zaščitne ukrepe za zasebnost in zaupnost.

PRIPOROČILA ZA POLITIKO

Na podlagi razprav so se kot prednostne naloge za prihodnje politično obravnavanje izkristalizirala naslednja priporočila:

Priznanje manjšine

1. Ponovno oceniti vlogo avtohtonosti kot primarnega merila za priznanje manjšine in raziskati dopolnilne koncepte, kot sta zgodovinska ali tradicionalna prisotnost.
2. Začeti vključujoč javni in strokovni dialog o statusu zgodovinsko ukoreninjenih skupnosti, ki trenutno nimajo ustavnega priznanja.
3. Razmisliti o razvoju preglednejšega okvira za priznanje manjšine na podlagi jasno opredeljenih zakonskih meril.
4. Spodbujati ozaveščenost javnosti o raznolikosti manjšinskih skupnosti v Sloveniji.

Pravice manjšinskih skupnosti

5. Ohraniti obstoječo raven zaščite, ki jo uživajo ustavno priznane manjšine.
6. Razviti večplastni pristop k zaščiti manjšin: vzpostaviti skupni minimalni paket manjšinskih pravic, ki velja za vse priznane manjšinske skupnosti, hkrati pa omogočiti prilagajanje dodatnih pravic in podpornih ukrepov posebnim potrebam in okoliščinam posameznih skupnosti.
7. Razširiti izbrane kulturne, jezikovne in izobraževalne pravice tudi zunaj tradicionalnih naseljenih območij.
8. Razviti jasnejše mehanizme spremljanja, redne ocene in strožje postopke odgovornosti, da se zagotovi učinkovito izvajanje pravic manjšin.

Institucije in upravljanje

9. Povečati institucionalne zmogljivosti in vire, namenjene zadevam manjšin, vključno z usklajevanjem med ustreznimi javnimi organi. Zlasti je treba okrepiti institucionalne zmogljivosti Urada za narodnosti.
10. Raziskati nove oblike zastopanja manjšin v javnem odločanju na lokalni, regionalni in nacionalni ravni.
11. Zagotoviti institucionalno in finančno podporo za redni strukturiran dialog med manjšinskimi skupnostmi, javnimi organi, organizacijami civilne družbe in raziskovalci (kot je na primer Forum zainteresiranih strani manjšin).

Pripadnost manjšinam

12. Ohraniti samoidentifikacijo kot temelj pripadnosti manjšinam, hkrati pa skupnostim omogočiti, da opredelijo dopolnilna merila pripadnosti (na primer kulturno sodelovanje, vezi s skupnostjo, družinsko ozadje in znanje jezika).
13. Zagotoviti, da bodo prihodnji popisi prebivalstva in mehanizmi zbiranja podatkov omogočali izražanje več identitet in pripadnosti.
14. Okrepiti je treba zaščitne ukrepe za varstvo zasebnosti ter preprečevanje pritiska ali diskriminacije v zvezi z etnično samoidentifikacijo.

SKLEP

Forum zainteresiranih strani manjšin je pokazal pomen združevanja raznolikih akterjev v strukturiranem okolju za dialog o vprašanjih manjšin. Udeleženci so zastopali različne skupnosti, strokovna ozadja, institucionalne vloge in osebne izkušnje. Čeprav so glede nekaterih vprašanj ostala znatna nesoglasja, so razprave razkrile precejšnjo skupno podlago glede potrebe po učinkoviti zaščiti manjšin, smiselni udeležbi in nadaljnjem dialogu.

Forum je potrdil, da vprašanja priznanja manjšin, pravic manjšin in pripadnosti manjšin ostajajo v sodobni Sloveniji zelo pomembna. Hkrati je poudaril pomen obravnavanja teh vprašanj na način, ki je vključujoč, temelji na dejstvih in se odziva na spreminjajoče se družbene razmere.

Priporočila, predstavljena v tem poročilu, je treba razumeti kot izhodišče za nadaljnjo razpravo in ne kot dokončne rešitve. Organizatorji upajo, da bo Forum manjšinskih deležnikov postal redna platforma za dialog in prispeval k razvoju bolj vključujočih in učinkovitih politik v zvezi z manjšinami v Sloveniji.

KLJUČNI ZAKLJUČKI

- (1) Udeleženci so na splošno podprli ohranitev obstoječih pravic manjšin, hkrati pa so raziskovali mehanizme priznanja za dodatne skupnosti z zgodovinskimi koreninami.**
- (2) Pojem avtohtonosti ostaja sporen in ga bo morda treba ponovno preučiti.**
- (3) Zaščita manjšin bi morala združevati skupne minimalne standarde z dodatnimi ukrepi, prilagojenimi posamezni skupnosti.**
- (4) Samoidentifikacija ostaja temelj pripadnosti manjšini, vendar bi bilo treba večplastnim identitetam nameniti večje priznanje.**
- (5) Za učinkovitejše varstvo manjšin so potrebni strožje izvajanje, spremljanje in institucionalne zmogljivosti.**

© Inštitut za narodnostna vprašanja
Erjavčeva 26, SI-1000 Ljubljana
+386 (1) 200 18 72
inv@inv.si

**FORUM
MANJŠINSKIH
DELEŽNIKOV
PREGLED POLITIKE**